

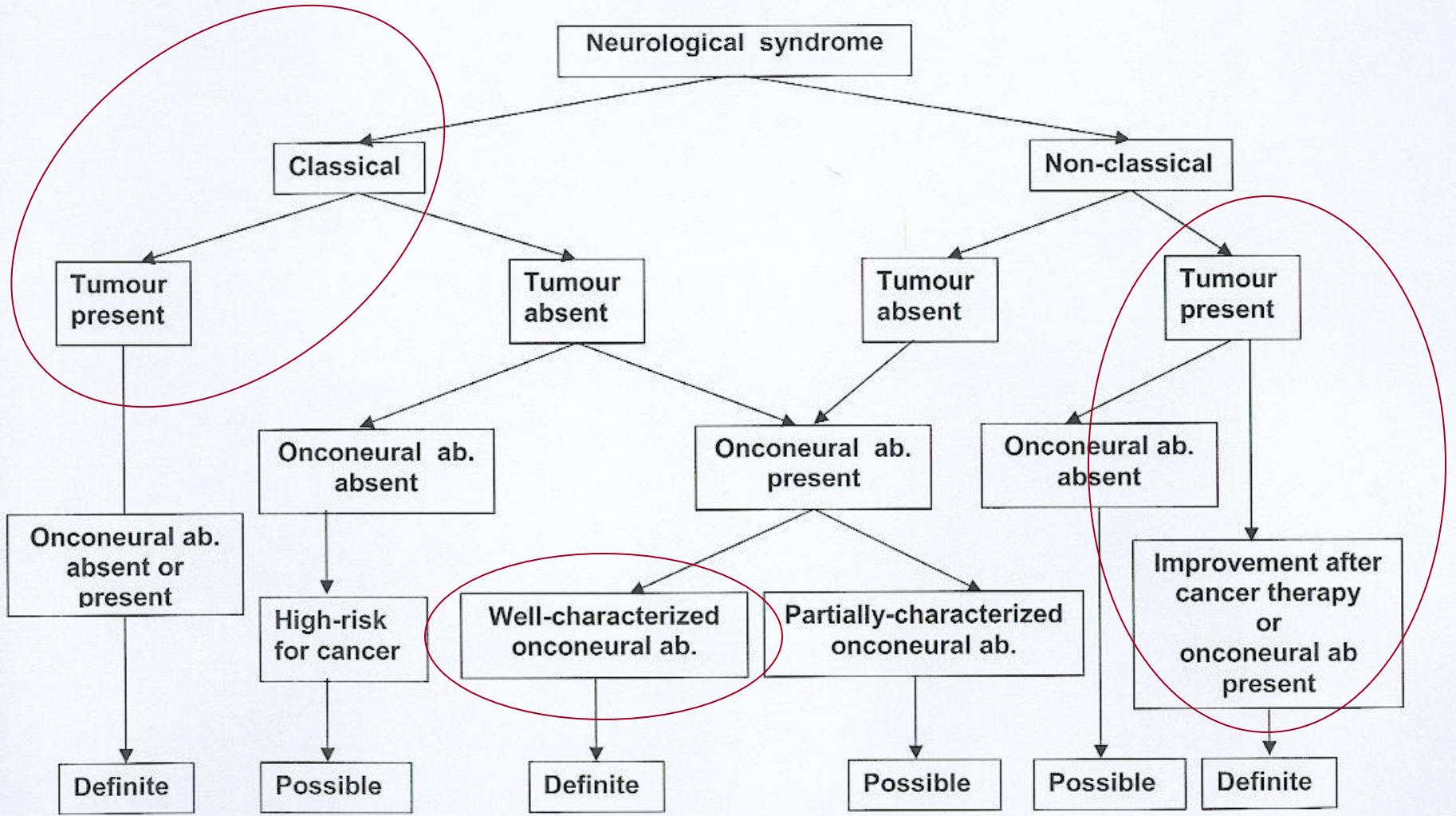
Autoimunitní encefalitidy, paraneoplastické syndromy

Pavel Štourač

Neurologická klinika
Fakultní nemocnice Brno
Masarykova univerzita Brno

Klasické a non - klasické paraneoplastické syndromy

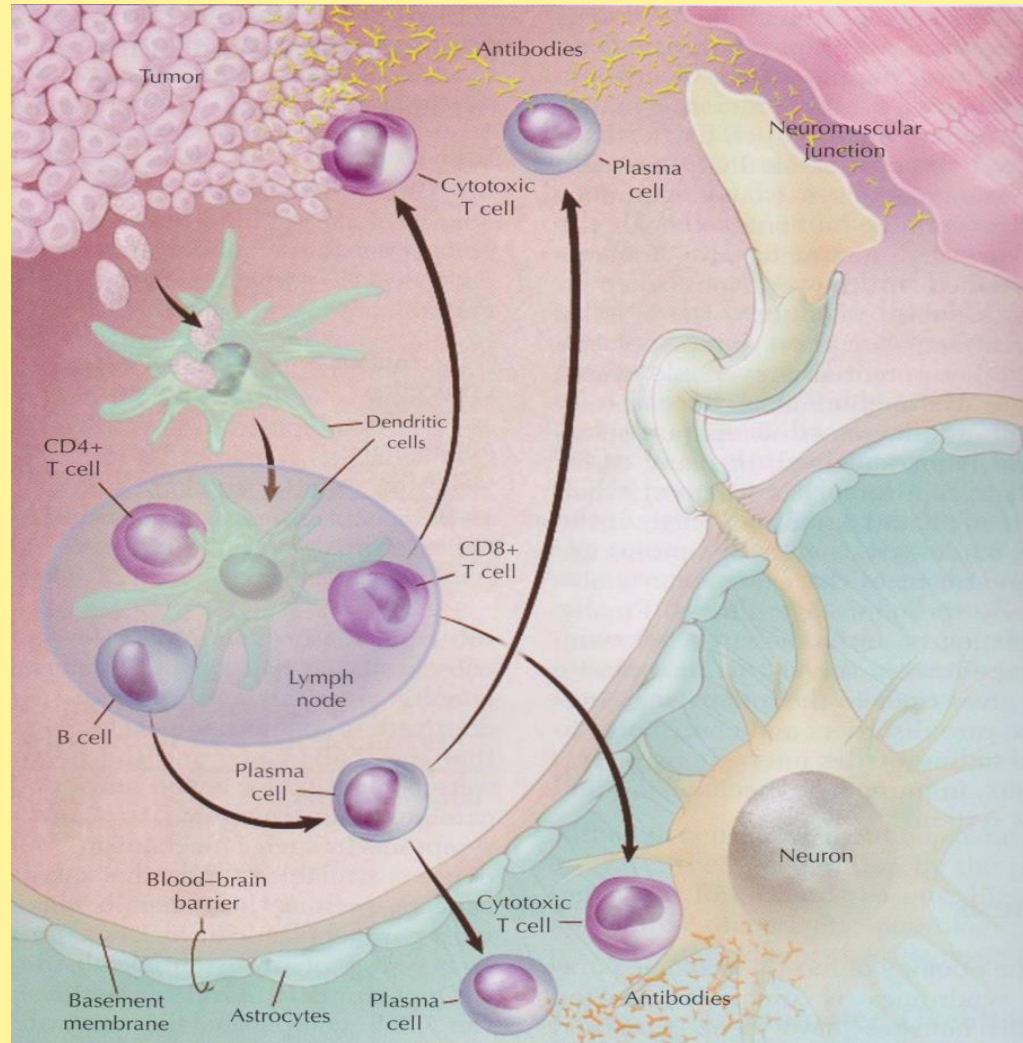
Klasické syndromy	Non-klasické syndromy
Centrální nervový systém	
Encefalomyelitida	Kmenová encefalitida
Limbická encefalitida	Optická neuritida
Subakutní cerebelární degenerace	Myelitida/nekrotizující myelopatie
Syndrom opsoklonus - myoklonus	Stiff-person syndrom a jeho varianty
Periferní nervový systém	
Subakutní senzorická neuronopatie	Distální - symetrická senzomotorická neuropatie
Chron. intestinální pseudo-obstrukce	Polyradikuloneuropatie (akutní/chronická)
	Mononeuropatie multiplex
	Autonomní neuropatie
Nervosvalová ploténka a sval	
Lambert-Eaton myastenický syndrom	Myasthenia gravis
Dermatomyozitida	Neuromyotonie

Dobře - charakterizované onkoneurální protilátky u paraneoplastických syndromů

Protilátky	Asociované syndromy a symptomy	Nejčastější nádory
Anti-Hu (ANNA-1)	Encefalomyelitida, limbická encefalitida, cerebelární degenerace, kmenová encefalitida, multi-segmentová myelitida, senzorická neuronopatie, senzo-motorická neuropatie, autonomní neuropatie	plicní karcinom (85%), nejčastěji SCLC, neuroblastom, karcinom prostaty
Anti-Yo (PCA-1)	Paraneoplastická cerebelární degenerace	karcinom ovarií a prsu
Anti-CV2/CRMP5	Encefalomyelitida, polyneuropatie, optická neuritida, limbická encephalitida, choreatický syndrom, cerebelární degenerace	SCLS, thymom
Anti-Ta/Ma2	Limbická encefalitida, rhombencefalitida, muži >> ženy	testikulární karcinom
Anti-Ri (ANNA-2)	Opsoklonus-myoklonus, rhombencefalitida, cerebelární degenerace, myelitida, dystonie, laryngospasmus	SCLC, karcinom ovarií a prsu
Anti-amphiphysin	Stiff-person syndrome, limbická encefalitida, rhombencefalitida, cerebelární degenerace polyneuropatie	karcinom prsu, SCLC
Anti-recoverin	Retinopatie	SCLC
Anti-Tr (DNER)	Paraneoplastická cerebelární degenerace	Hodgkinský lymfom

Patofyziologie paraneoplastických neurologických syndromů

Protilátky proti neurálním povrchovým antigenům

- pravděpodobně patogenní
- dobrá odpověď na imunoterapii
- neprokazují, že syndrom je paraneoplastický

Protilátka	Syndrom	% nádor	Typ nádoru
NMDAR	Encefalitida	50	Ovariální teratom
AMPAR	LE	60	Karcinom prsu; SCLC
GABA(B)R	LE	70	SCLC
mGluR5	LE	100?	Hodgkinský lymfom
CASPR2	Morvan/LE	50/0	Thymom
LGI1	LE	0	-
Glycin R	PERM	<1?	-
DPPX	Encefalitida	0	-
GABAaR	Encefalitida	0?	-

PERM: progresivní encefalomyelitida/rigidita/myoklonus;

LE: limbická encefalitida; SCLC: small cell lung cancer

Paraneoplastické syndromy CNS - relevantní onkoneurální protilátky a protilátky proti povrchovým antigenům

Syndromy	Protilátky
Subakutní mozečková degenerace 25%	Hu, Yo, CV2/CRMP5, Ri, Tr, amphiphysin, VGCC
Encefalomyelitida 6%	Hu, CV2/CRMP5, amphiphysin
Limbická encefalitida 10%	Hu, Ma2, GABA(b)-, AMPA-, mGluR5,
Opsoklonus-myoklonus syndrom (dospělí) 2%	Ri
Retinopatie 1%	CV2/CRMP5, recoverin
Stiff-person syndrom 1%	Amphiphysin
Chorea	CV2
Encefalitida	NMDAR

Screening tumoru (Titulaer *et al.*)

Tumor	Diagnostics		
	Primární	Sekundární	Terciární
Plicní karcinom	hrudník CT (80-85%), hrudník MRI	FDG-PET or FDG-PET/CT	Bronchoskopie Jehlová biopsie Mediastinoskopie
Thymom	hrudník CT (75-90%), hrudník MRI	FDG-PET or FDG-PET/CT	
Karcinom prsu	mammografie (80%), ultrazvuk	MRI prsu	
Karcinom ovarií	ultrazvuk(69-90%) + CA-125	CT pánve a břicha	FDG-PET
Karcinom ovarií	ultrazvuk (69-90%)	MRI (93-98%)	CT hrudníku (extra-pánevní teratom)
Testikulární karcinom	ultrazvuk (72%) + β - HCG, AFP	pánev/břicho CT (76%), MRI břicha	FDG-PET (maligní teratom)
Lymfom	hrudní/abdominální CT, ultrazvuk	FDG-PET or FDG-PET/CT	
Tumor kůže (Merkel-cell carcinoma)	dermatologické vyšetření, biopsie		

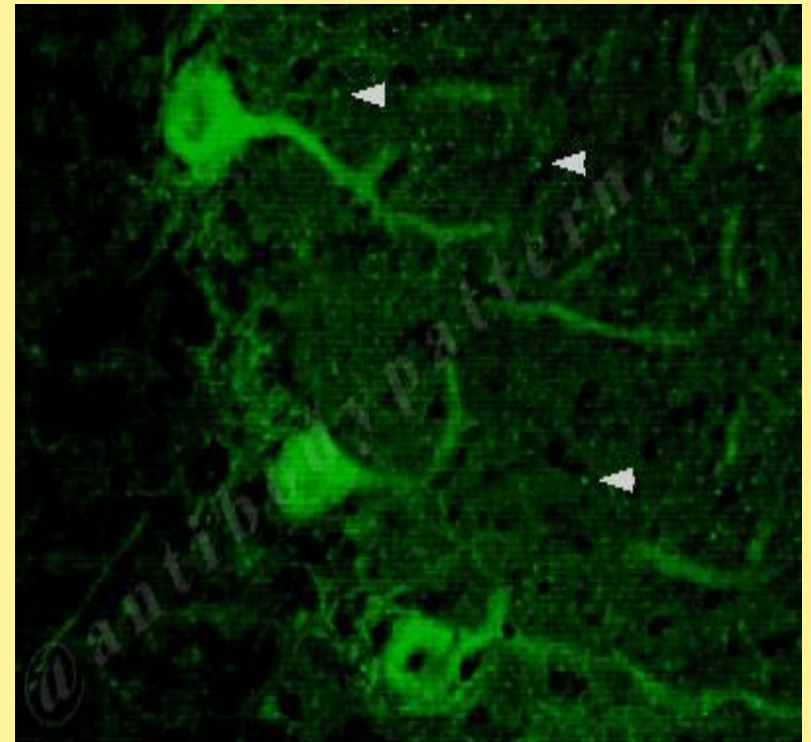
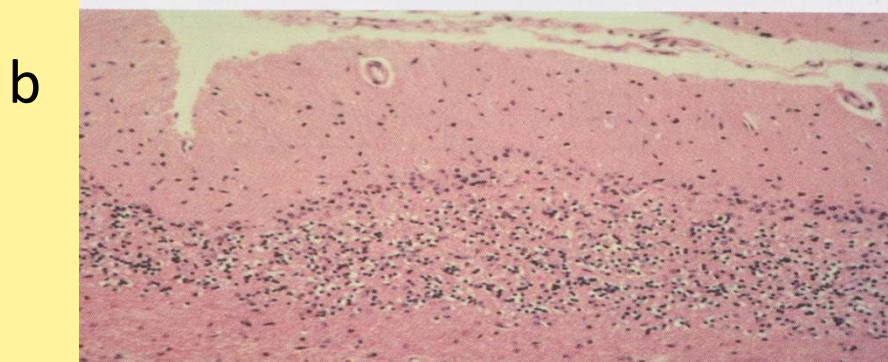
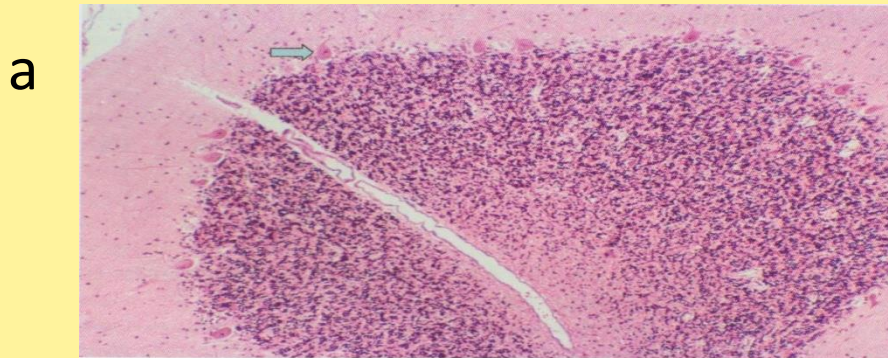
Paraneoplastická cerebelární degenerace – nejčastější PN syndrom CNS

- MRI - obvykle normální, v pozdní fázi cerebelární atrofie
- CSF - pleocytóza, oligoklonální IgG pásy - 60%
- anti - Yo (PCA-1) protilátky (gynekologická malignita)
- anti - Hu (ANNA-1)/VGCC protilátky (SCLC)
- CV2/CRMP5 - (SCLC)
- anti - Tr protilátky (Hodgkinský lymfom) – nově objevený **antigen delta notch - like epidermal growth factor related receptor (DNER)**
- anti - Ri protilátky (karcinom plic a prsu) + POM
- amphiphysin, Zic4, mGluR1, VGCC

a) normální mozečková struktura - Purkyňovy buňky stratum granulare

b) PCD - absence Purkyňových buněk a redukce granulární vrstvy

c) nepřímá imunofluorescence s pozitivními anti -Yo protilátkami

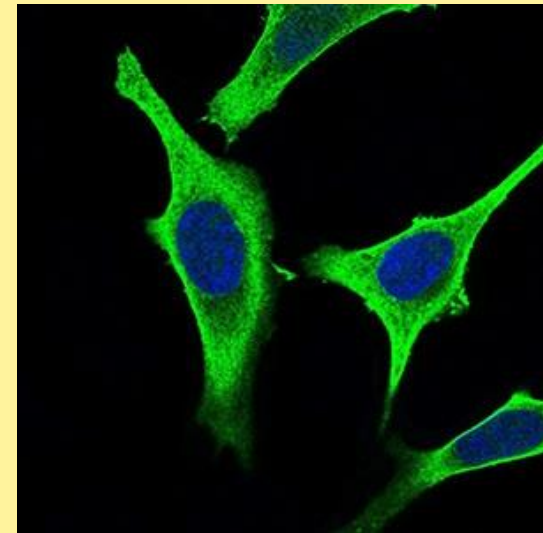
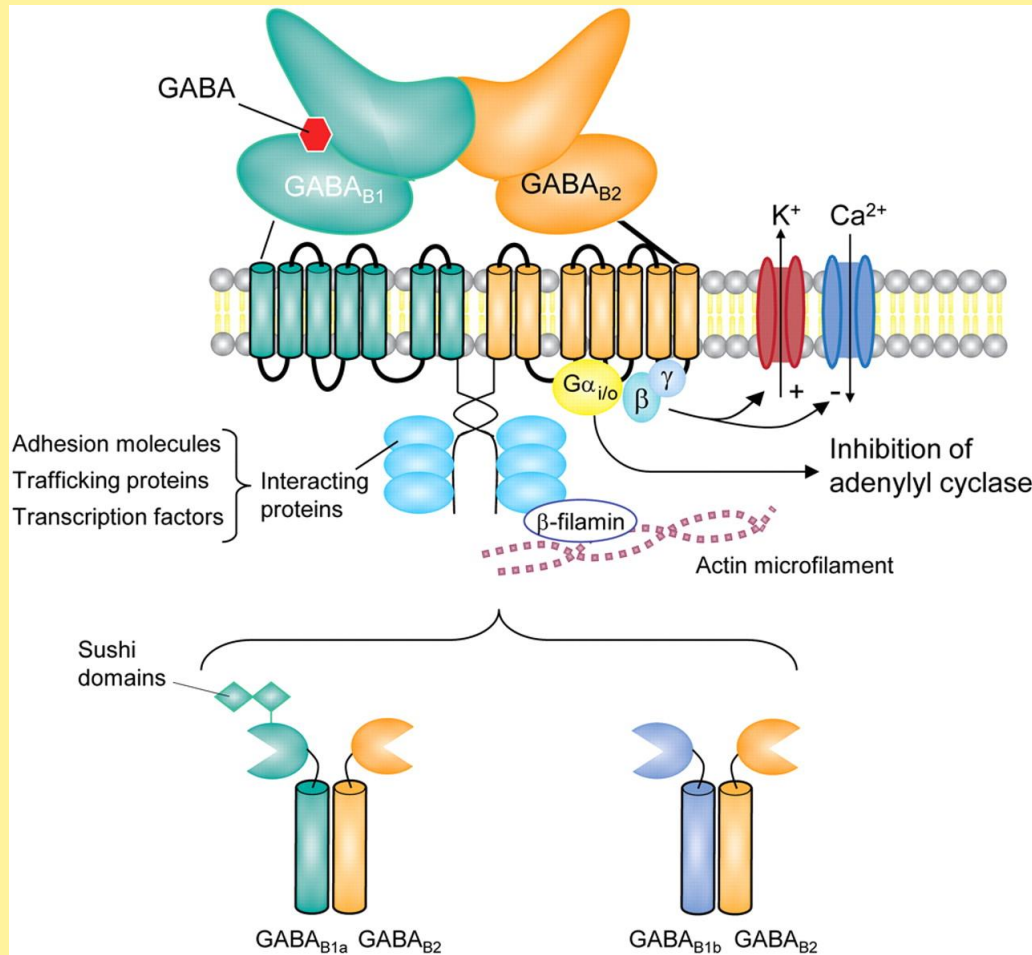
Nové protilátky a paraneoplastická cerebelární degenerace

- Kazuistika a malé soubory:
  - ✓ anti - protein kináza C γ /PCD/**adenokarcinom**
  - ✓ anti - RhoGTPase - activating protein 26/PCD/**ovariální karcinom**
  - ✓ anti-CARP7/**melanom**
  - ✓ idiopatická cerebelitida - asociovaná:
    - VGKC complex antibodies, GAD, mGluR1 and Homer 3

Anti-GABA (B) receptorové protilátky a PNS

- anti- **GABA(B)** - *GABA(B1)* a *GABA(B2)* receptorové protilátky, podjednotky inhibičního receptoru
- protilátky proti povrchovému neuronálnímu antigenu
- limbická encefalitida s křečemi; limbická dysfunkce (MRI, EEG)
- **50-80% pacientů má paraneoplastickou etiologii**
- léčitelné onemocnění, nejčastěji spojené s **SCLC** v případě paraneoplastické etiologie

GABA (B) receptor

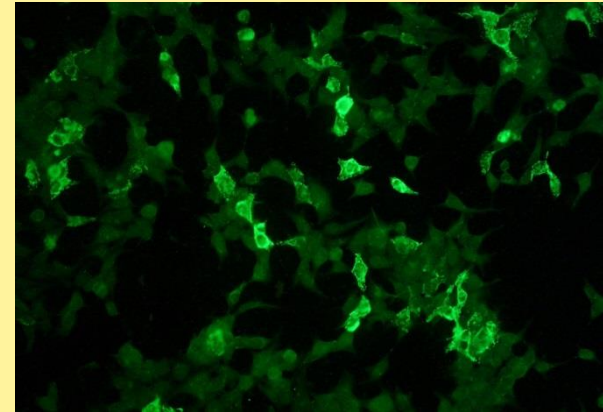
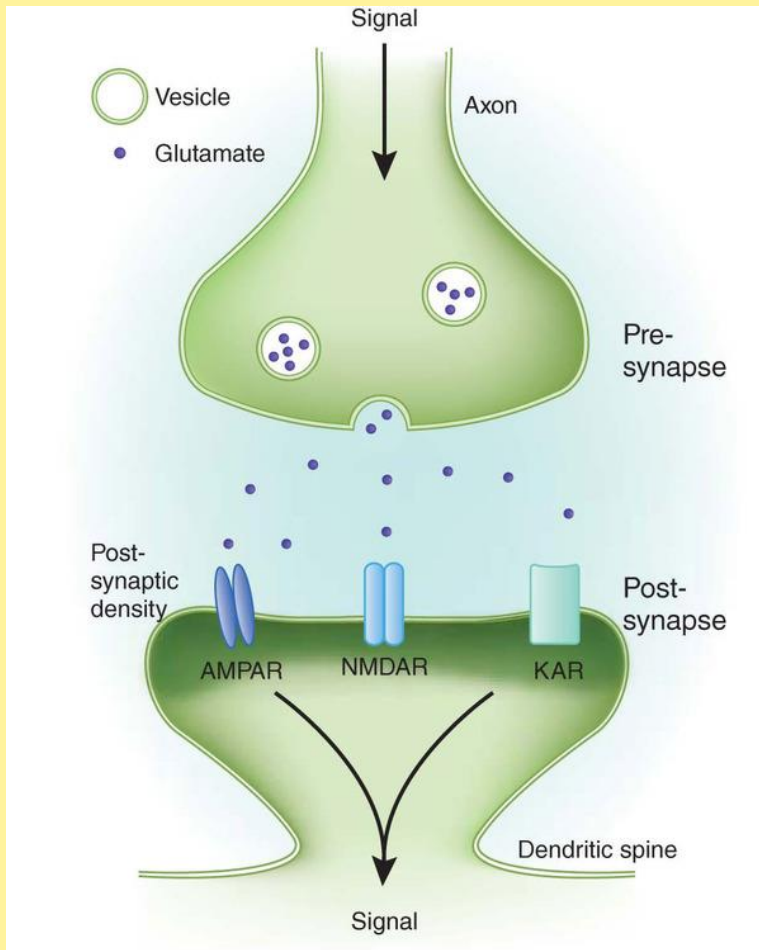

Immunofluorescent analysis of HeLa cells labeling GABA B Receptor 2 with ab181736 at 1/200 (green). Blue: DRAQ5 fluorescent DNA dye.

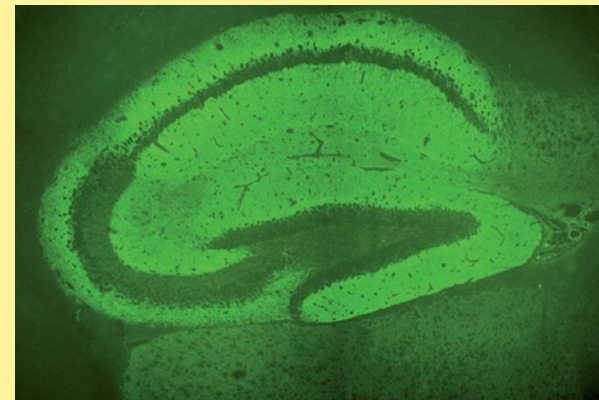
Protilátky proti NMDA receptoru a PNS

- glutamátový (inotropní) excitační receptor:
- N-methyl-D-aspartate (**NMDA**) receptor (4 podjednotky; 2 NR1 a 2 NR2)
- (alpha-amino-3-hydroxy-5-methylisoxazole - 4 - propionic acid (**AMPA** receptor)
- kainátový receptor
- metabotropní glutamátový receptor (**mGluR**) spojený s G proteinem
- glutamát a glycin se váží na iontové kanály
- paraneoplastické protilátky se váží na **NR1 podjednotku** NMDA receptoru a downregulují NMDA receptory

NMDA receptor

NMDAR antibodies determined using commercially available NR1 transfected cells.

Fluorescence of the hippocampus (neuropil staining)

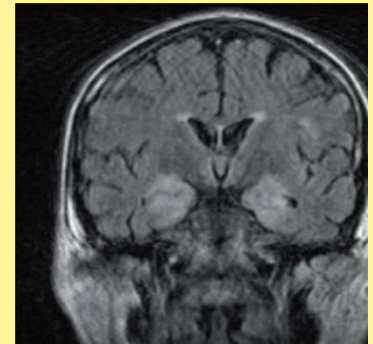

Anti-NMDA receptorové protilátky a PNS

- klinická manifestace
- kortiko-subkortikální encefalopatie
- psychiatrické symptomy; behaviorální a kognitivní poruchy, paranoidita, bludy, halucinace
- mimovolní pohyby; orofaciální dyskinézy, choreoatetoidní dystonie, svalový hypertonus
- vegetativní symptomy; dysrytmie, instabilita krevního tlaku, hyperhidróza, dystermie, sialorhea, ileus, centrální hypoventilace
- křeče; generalizované, fokální a atypické
- kvantitativní poruchy vědomí, bezvědomí, umělá plicní ventilace a pobyt na JIP

NMDA receptorové protilátky a PNS

- **asociace s nádory: $\leq 50\%$ většinou ovariální teratom, endokrinní tumory, SCLC**
- **diagnóza:**
  - ✓ EEG pomalá a epileptická aktivita (100% pts)
  - ✓ abnormální MRI mozku (55%)
  - ✓ likvorové nálezy; (100 %) lymphocytární pleocytóza, zvýšená celková bílkovina a pozitivní oligoklonální IgG pásy
- potenciálně léčitelné onemocnění, ne však vždy
- eskalační léčba - cyklofosfamid, rituximab

AMPA receptorové protilátky a PNS

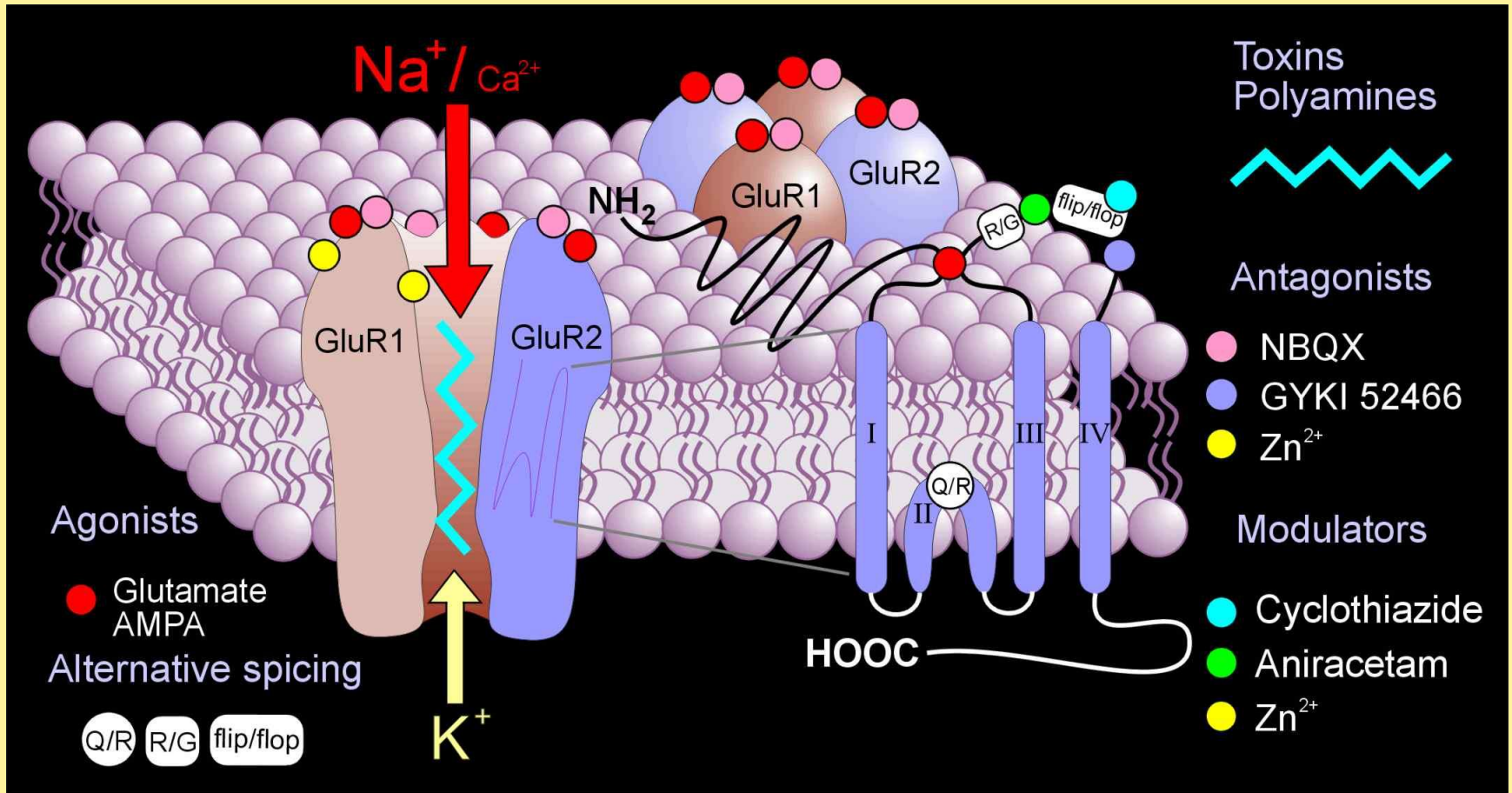
- protilátky proti GluR1/GluR2 podjednotce AMPA receptoru
- klinická manifestace
- limbická encefalitida, amnézie, křeče, psychóza
- **70-75% paraneoplastický původ - tymom, nádory plic, gynekologické tumory**
- abnormální MRI 85%

Bataller et al., 2010; Titulaer et al. 2014

- protilátky proti mGluR1
- **paraneoplastická cerebelární degenerace (2 pacienti)**

Sillevis-Smitt, 2000

AMPA receptor

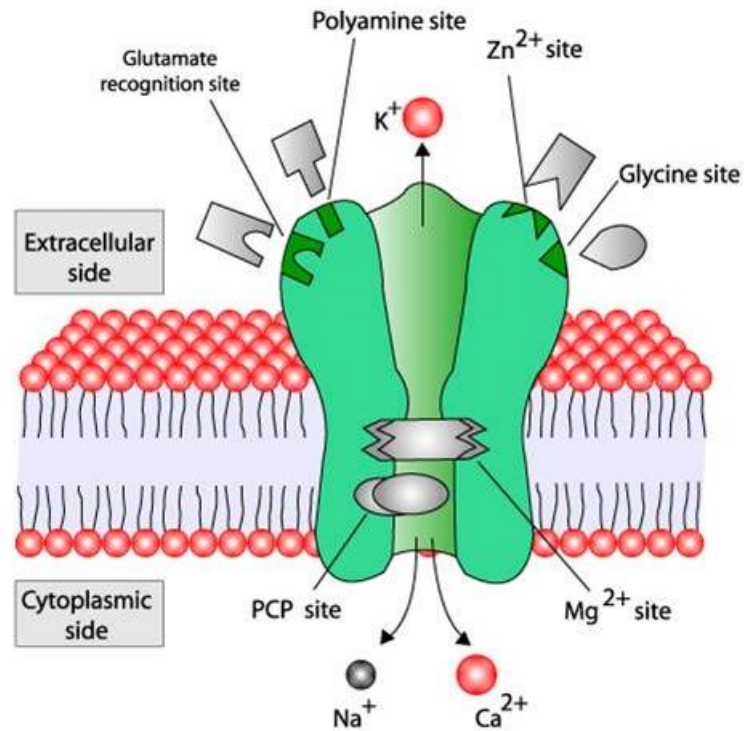

Protilátky proti glycinovému receptoru a PNS

- glycin je inhibiční neurotransmitter CNS
- součást (superfamily) inotropních receptorů
- PERM syndrom - progresivní encefalomyelitida, rigidita a myoklonus
- kognitivní a kmenové symptomy, křeče
- **plicní karcinom, thymom**
- typický non-paraneoplastický syndrom

Glycinový receptor

Schematic representation of the NMDA (N - Methyl D- Aspartate) receptor complex

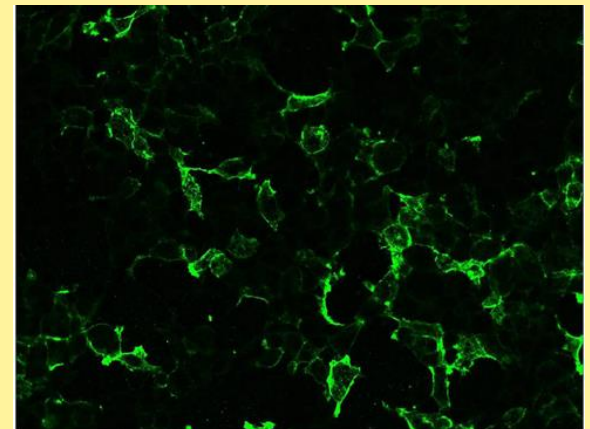

Anti-VGKC protilátky a PNS

- komplex napěťových kaliových kanálů (VGKC)
- LGI1 = leucine-rich glioma inactivated 1 (70% VGKC)
- CASPR 2 = contactin associated protein 2 (20% VGKC)
- Contactin 2 (10% VGKC)
- cell based assay pro detekci LGI1, CASPR 2, Contactin 2
- radioimmunoassay pro diagnostiku VGKC

Protilátky proti LGI1 and PNS

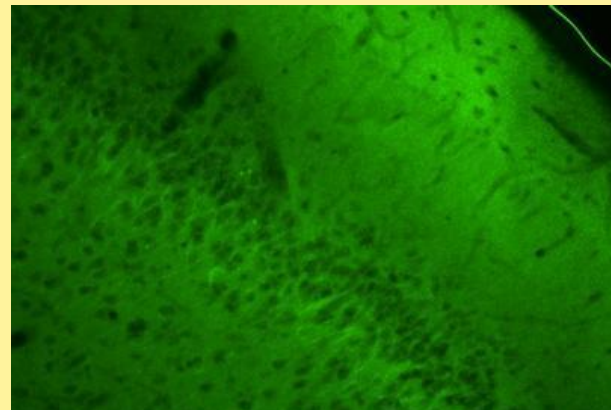
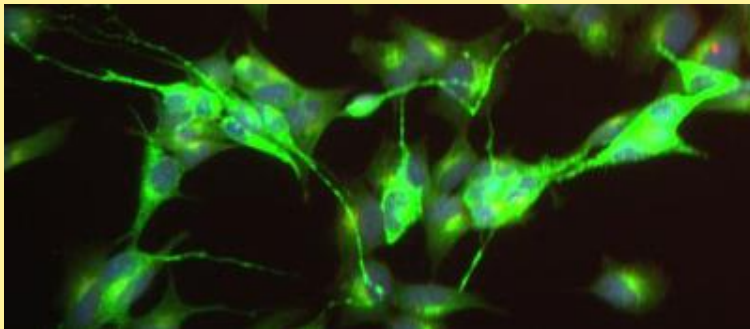
- protilátky proti LGI1 leucine rich glioma inactivated 1
- klinická manifestace:
limbická encefalitida, amnézie, epileptické křeče, psychiatrické příznaky, faciobrachiální dystonické křeče, myoklonus, dysautonomie
- **paraneoplastický původ: thymom, karcinom štítné žlázy, SCLC, ovariální teratom, nádor ledvin**
paraneoplastický původ - vyjímečně
0-10 %

Protilátky proti CASPR2 a PNS

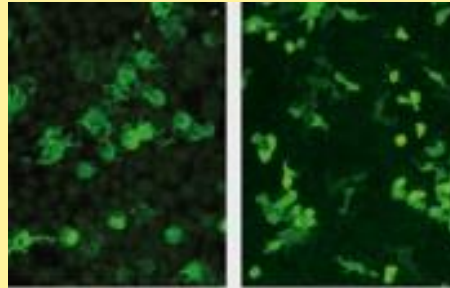
- CASPR2 - contactin- associated protein 2
  - klinická manifestace: limbická encefalitida, Morvanův syndrom, neuromyotonie, zmatenost, poruchy paměti, dysautonomie a neuronální hyperexcitabilita
  - **paraneoplastický původ 0-35 %**
- asociované tumory: thymom, endometriální karcinom**

Buňky a tkáň exprimující antigen

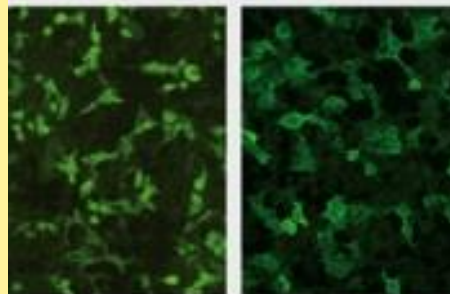
IIFT: Autoimunitní Encefalitida Mosaic 1

NMDAR

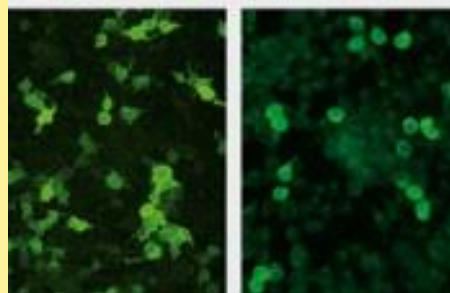
CASPR2

AMPAR1

LGI1

AMPAR2

GABA(B)R

Limbecká encefalitida

- klasifikována jako „**new classical paraneoplastic syndrome**“
- klinické příznaky: epileptické záchvaty, poruchy krátkodobé paměti, behaviorální a psychiatrické poruchy
- méně výrazné příznaky z jiných oblastí nervového systému
- **asociace s onkoneurálními protilátkami: Hu, Ma2, CV2/CRMP5, Ri, amphiphysin**
- **asociace s anti- neuronálními povrchovými protilátkami: NMDAR, LGI1, CASPR2, GABA(B)R, AMPAR, mGluR5, GlyR**
- **asociace s tumory: plicní karcinom, SCLC, karcinom prsu a ovarií, testikulární karcinom, lymfom, thymom**

Léčba PNS CNS

Imunoterapie

- syndromy s onkoneurálními protilátkami - málo důkazů o účinnosti léčby
- není konsenzus o typu imunosuprese:
  - ✓ 1.linie: steroidy, plasmaferéza, IVIG, imunoadsorpce
  - ✓ 2.linie: cyklofosfamid, azathioprin, methotrexat, cyclosporin A, tacrolimus, mycofenolát mofetil
- NMDAR encefalitida (LGI1, CASPR2, GABA(b), AMPAR)
  - ✓ 1.linie: steroidy, IVIG a plasmaferéza
  - ✓ 2.linie: cyklofosfamid, rituximab